

Branka Grbavac

PRILOG PROUČAVANJU ŽIVOTOPISA ZADARSKOG PLEMIĆA FRANJE JURJEVIĆA, KRALJEVSKOG VITEZA

Branka Grbavac
Odsjek za povijesne znanosti
ZDPZ HAZU
Zagreb

UDK 929.7(497.5Zadar)“13”Jurjević,F.
94(497.5)“04/14”
Izvorni znanstveni rad
Primljeno: 14.9.2004.
Prihvaćeno: 19.11.2004.

Autorica u radu na temelju objavljene i neobjavljene građe prikazuje djelovanje kraljevskog viteza Franje Jurjevića, najistaknutijeg člana zadarske patricijske obitelji Jurjević. U prvom dijelu rada dani su biografski podaci o Franji i drugim članovima njegove uže obitelji, a u drugom dijelu rada raščlanjuje se njegova oporuka napisana 1377. godine te se u prilogu objavljuje njezin cjelovit prijepis.

Ključne riječi: Zadar, Trogir, srednji vijek, politička povijest, kulturna povijest, Franjo Jurjević

Franjo Jurjević (*de Georgiis*) potomak je jedne od najuglednijih plemićkih obitelji u srednjovjekovnom Zadru i osoba zaslužna za uspostavu i očuvanje anžuvinske vladavine, posebice u Zadru, ali i u ostalim dalmatinskim gradovima. Zbog iskazane vjernosti, kralj ga je proglasio svojim vitezom te nagradio trogirskim kneštvom. Biografija Franje Jurjevića već je obrađivana u historiografiji, no samo u najkraćim crtama, te nema niti jednog rada koji se posebno bavi životom i djelovanjem toga istaknutoga zadarskog plemića. Stoga je objavljivanje njegove oporuke prilog više osvjetljavanju njegove ličnosti. Sadržaj oporuke koja se objavljuje u ovom radu je vrijedno svjedočanstvo o njemu i njegovu odnosu prema pojedincima iz duhovnog i svjetovnoga života u srednjovjekovnom Zadru i Dalmaciji, ali i kulturnoj klimi razvijenoga srednjeg vijeka općenito.

Obitelji Jurjević pojavljuje se u povijesnim izvorima sredinom 13. stoljeća, a vrhunac svoga političkog djelovanja i ugleda doživljava u razdoblju anžuvinske vladavine, kad je bila jedan od oslonaca kraljevske vlasti u Zadru, a njezini su članovi stjecali istaknute političke dužnosti i uživali osobitu naklonost kralja Ludovika I. Anžuvinca i njegovih nasljednika. S padom anžuvinske vladavine i uspostavljanjem mletačke vlasti važnost obitelji u direktnom upravljanju gradom se smanjuje zbog njihova izrazitog protumletačkog stajališta, no usprkos tome, ona sve do izumiranja zadržava istaknut položaj u zadarskoj komunalnoj upravi.¹

Najstariji poznati član obitelji bio je Matej, čiji se sin Juraj (I.) spominje u dokumentu od svibnja 1249. godine kada kupuje od Stane, žene Berislava iz Zadra, vinograd smješten na ninskom teritoriju iznad svete Barbare.² Sinovi Jurjeva sina Mateja, Andrija i Juraj (II.), djed Franje Jurjevića, bili su osnivači dvaju grana obitelji.

Juraj (II.), osnivač jednog ogranka obitelji, spominje se u izvorima 1287. godine kao sudrug (*socius*) i vikar splitskog potestata Domalda Zadulina, kad pred njim Stana, predstojnica samostana sv. Benedikta u Splitu sklapa ugovor sa seljacima iz sela Kozice zbog obrađivanja zemlje.³ Poznato je da je imao četiri sina (Andriju, Mateja, Tomu i Pavla) te kćer Jakobicu. Pavao, Franjin otac, u izvorima se prvi put spominje 1317. godine.⁴ Poznato je da je posjedovao vinograd u Petrčanima i u Murvici. Osim Franje, imao je i sina Jurja (III.). Pavao umire relativno mlad, prije 1338. godine kad se spominju njegovi nasljednici.⁵

Juraj, vjerojatno Franjin stariji brat, u izvorima se izričito spominje u doba zadarske pobune protiv mletačke vlasti (1346.) kad je obnašao dužnost jednog od trojice gradskih rektora.⁶ Dužnost gradskog rektora Juraj će u tom razdoblju obavljati više puta. Nakon ponovne uspostave mletačke vlasti u Zadru, bio je zatočen u Mlecima, odakle 1350. godine uspijeva pobjeći.⁷ Izgleda da se je u tom periodu naselio u Senju jer se u dokumentu iz 1358. spominje kao stanovnik (*habitor*) Senja.⁸ Situacija se bitno promijenila za obitelji Jurjević u doba uspostave kraljevske vlasti u Zadru. Njezini su članovi stekavši kraljevu naklonost, obavljali istaknute službe u Zadru, ali i izvan grada. Tako je Juraj već 1361. godine preuzeo dužnost omiškoga kaštelana,⁹ a 1376. zamijenio je Franju Zadulina na paškom kneštvu i bio poznat po lošim odnosima sa stanovnicima Paga.¹⁰ Godine 1381. posuđuje od Jurja pok. Vida Zadulina 250 dukata koje obećaje isplaćivati tako da mu svake godine dostavi 20 modija žita.¹¹ Iz Jurjeva privatnog života poznato je da je bio u braku s

¹ U ovom radu dajem samo osnovne genealoške podatke o obitelji Jurjević poradi boljeg razumijevanja Franjina podrijetla. Za više detalja o obitelji Jurjević vidi moj tekst u Hrvatskom biografskom leksikonu, sv. VI (u tisaku).

² Tadija Smičklas, *Diplomatički zbornik Kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije. Codex diplomaticus regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae* [dalje: CD], sv. 4, Zagreb, 1906., dok. 344, str. 390.

³ CD 6, dok. 489, str. 579-580.

⁴ Mirko Zjačić i Jakov Stipišić, *Spisi zadarskih bilježnika Ivana Qualis Nikole pok. Ivana Gerarda iz Padove 1296...1337*, Spisi zadarskih bilježnika, sv. 2, Zadar, 1968, dok. 55, str. 116-117.

⁵ CD 10, dok. 289, str. 391-392.

⁶ CD 11, dok. 218, str. 286-287.

⁷ Šime Ljubić, *Listine o odnošajih između južnog Slavenstva i Mletačke Republike* [dalje: Listine], sv. III, MSHSM, Zagreb, 1872., dok. 266, str. 187.

⁸ CD 12, dok. 342, str. 446-447.

⁹ CD 13, dok. 94, str. 140.

¹⁰ CD 15, dok. 137, str. 195-197 i dok. 138, str. 197-199; Miroslav Granić, *Capitulare comitis Pagi, Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru*, sv. 36, Zadar, 1994., str. 267.

¹¹ Državni arhiv u Zadru [dalje: DAZd], Spisi zadarskih bilježnika [dalje: SZB], Petrus de Sarčana, b. I, fasc. 1/6, fol. 177.

Marchetom s kojom je imao sedmero djece, tri kćeri, – Tomazinu, Klaru i Katarinu, redovnicu samostana sv. Nikole, te četiri sina, Ludovika, Filipa, Nikolu i Franju. Franjo je najprije stupio u franjevački red i promijenio ime u Frederik, a poslije postao opat benediktinskog samostana sv. Kuzme i Damjana na Čokovcu na otoku Pašmanu. Juraj umire oko 1383. što potvrđuju dokumenti iz tog razdoblja u kojima se navodi kao pokojni.

Prvi podatak u izvorima koji se neposredno odnosi na Franju je podatak iz već spomenutog dokumenta iz 1338. koji govori o baštinicima pokojnog Pavla Jurjevića. Franjo se rodio negdje između 1313. i 1318., na što upućuje činjenica da se 1338. godine u izvorima spominje kao gradski sudac, kada zajedno s ostalim gradskim sucima, Leonardom Forminom i Bartom pok. Petra Zlorada, te knezom Donatom Contarenom, dosuđuje pravo na posjed sela Tršci (*Tercici*) Petru Matafaru, Pribi, udovici Žuve Civalelija, Krševanu de Cotopagna i Danijelu pok. Mihovila Paške Varikaše, a nalažu šutnju Mateju, sinu Vučete iz Bribira.¹² Nažalost, podaci o tome koliko je godina neka osoba morala imati za obavljanje sudačke službe u Zadarskom statutu nisu zabilježeni, ali je pretpostavka da je morala imati između 20 i 25 godina. Na taj zaključak navodi podatak iz Šibenskog statuta, kojemu je Zadarski bio predložak, a koji određuje da je sudac morao imati barem 25 godina.¹³

Već iduće godine zajedno s Vučinom pok. Gvida Matafara postaje općinski poslanik na ročištu između zadarske komune i Pažana održanom krajem siječnja i početkom veljače 1339. u Ninu pred poslanicima mletačkog dužda – Marinom Capellom, Micheleom Falierom i ninskim knezom Marinom Venierom.¹⁴

U razdoblju od 1341. do 1342. obavljao je više puta i službu suca egzaminatora u zadarskoj gradskoj upravi.¹⁵

Proboj u političkoj karijeri Franjo započinje 1345. kad izbija pobuna Zadrana protiv mletačke vlasti.¹⁶ U kolovozu 1345. biva određen za poslanika zadarske komune kralju Ludoviku I. Anžuvincu kojemu nosi bogate darove i dobiva obećanje pomoći gradu.¹⁷ U

¹² CD 10, dok. 313, str. 438-441.

¹³ O izboru sudaca u Šibeniku vidi: *Knjiga statuta, zakona i reformacija grada Šibenika* [dalje: Šibenski statut], Povremena izdanja Muzeja grada Šibenika, sv. 9, Šibenik, 1982., knj. 1, gl. 48, str. 58. O vezi Zadarskog i Šibenskog statuta vidi opširnije u: Zlatko Herkov, O Šibenskom statutu, u: Šibenski statut, str. 354-361.

¹⁴ Ljubić, Listine II, dok. 173, str. 89-90; Isti, Listine V, dok. 16, str. 273-277.

¹⁵ CD 10, dok. 460, str. 650-652; dok. 465, str. 656-657.

¹⁶ O pobuni Zadrana protiv Mlečana vidi više u: Dane Gruber, Vojevanje Ljudevita I. u Dalmaciji sa hrvatskim velmožama i sa Mletčani od početka njegova vladanja pa do osamogodišnjega primirja sa Mletčani, *Izvišće Kralj. velike gimnazije u Požegi koncem šk. godine 1887./88.*, Požega, 1888.; Nada Klaić-Ivo Petricioli, *Zadar u srednjem vijeku do 1409.*, Prošlost Zadra, sv. 2, Zadar, 1976., str. 297-315; Nada Klaić, *Povijest Hrvata u razvijenoj srednjem vijeku*, Zagreb, 1976., str. 610-618.

¹⁷ Opsada Zadra, prir. V. Gortan, B. Glavičić, V. Vratović, D. Karbić, M. Kurelac i Z. Ladić (u pripremi), knj. I, gl. 9. Ovom prilikom zahvaljujem priređivačima koji su mi ustupili rukopis na korištenje prije njegovog objavljivanja.

blizinu Zadra se vraća u jesen iste godine kad je bio u sastavu banske vojske poslana u pomoć gradu te je prosvjedovao protiv njezine neučinkovitosti. Nakon njezina povlačenja, u prosincu 1345., nalazio se zajedno s Črnom Fanfonjom i Pavlom Grubonjom na kraljevom dvoru u Višegradu. Tom prilikom kralj obećaje pomoć i o tome pismom obavještava Zadranu.¹⁸ U lipnju 1346. vraća se u Zadar s kraljevom vojskom te zajedno sa zadarskim nadbiskupom Nikolom Matafarom, Pavlom Varikašom, Andrijom Zloradom i Črnom Fanfonjom sudjeluje u svečanom dočeku kralja u Zemuniku.¹⁹

U to doba dogodila se velika prekretnica u Franjinoj daljnjoj političkoj karijeri. Najvjerojatnije ga je tom prigodom kralj Ludovik proglasio kraljevskim vitezom.²⁰ Iako, nažalost, podaci o samom činu nisu sačuvani, pretpostavljam da se to zbilo tada, jer se već prilikom prvog sljedećeg spomena u svibnju 1348. u dokumentima spominje kao *miles*. Podjeljivanje viteške časti od kraljeve strane nije značilo samo odraz zahvalnosti ili nagradu za odanost vjernim pristašama nego su kraljevski vitezovi bili oni kraljevski pouzdanci na kojima je počivala anžuvinska vladavina.²¹

Nakon gušenja pobune i ponovnog uspostavljanja mletačke vlasti potpisivanjem isprave od strane zadarskih punomoćenika, kojom su priznali kako je njihov grad od davnine mletački,²² Franjo, zajedno s mnogim drugim plemićima, biva konfiniran u Mletke zbog protumletačkog stava. U svibnju 1348. uspijeva pobjeći iz zatočeništva i za njim biva izdana tjeratica (u svibnju i rujnu 1348.).²³ Podaci o tome što je Franjo tada radio i gdje se nalazio nisu poznati. Moguće je da se nalazio na kraljevom dvoru, na što bi mogla upućivati njegova kasnija karijera.

Početak 1356. kralj Ludovik ulazi u novi sukob za Dalmaciju protiv Mletačke Republike koji završava vraćanjem Zadra pod kraljevsku vlast (1358.) i utvrđivanjem uvjeta mira.²⁴ Kralj se zaklinje pred petnaest svojih prelata, baruna i savjetnika da će se držati uvjeta sklopljenog mira, a među petnaesticom se, kao jedini od Zadranu, našao i sam Franjo koji od tada obnaša visoke političke položaje u samom gradu.²⁵ Najvjerojatnije je bio u prvom sastavu redovite gradske vlasti što je razvidno iz podatka da već u ožujku 1358. obavlja dužnost gradskog rektora zajedno s Danijelom Varikašom i Franjom Zadulinom u dokumentu u kojemu Filip de Buora iz Venecije prodaje zadarskom plemiću i kraljevskom vitez, Jakovu de Cesamisu, kuću smještenu u Zadru.²⁶

¹⁸ Isto, knj. I, gl. 17. Kraljevo pismo od 31.12.1345. stiže u Zadar 16.3.1346.

¹⁹ Isto, knj. II, gl. 6.

²⁰ O kraljevskim vitezovima vidi opširnije u: N. Klaić, *Povijest Hrvata*, str. 504-506.

²¹ N. Klaić – I. Petricioli, *Zadar u srednjem vijeku do 1409.*, str. 334.

²² Vidi o tome: Vjekoslav Klaić, *Povijest Hrvata*, sv. 2, Zagreb, 1900., str. 94.

²³ Ljubić, *Listine III*, dok. 121, str. 80-81 i dok. 153, str. 102.

²⁴ N. Klaić – I. Petricioli, *Zadar u srednjem vijeku do 1409*, str. 315-322.

²⁵ Isto, str. 321-322.

²⁶ DAZd, Pergamene zadarskih bilježnika, br. 32.

Sljedeća potvrda o njegovu ugledu razvidna je iz podatka da je zajedno s Jakovom de Cesamisom, Ivanom Grizogonom i Danijelom Varikašom bio biran u povjerenstvo koje je trebalo riješiti različita pitanja koja su se ticala zadarske komune. Oni su zajedno sa zadarskim sucima Pavlom de Perlombardom, Krševanom Civalelijem i Tomažom de Cucillom došli pred povjerenike kralja Ludovika u Dalmaciji (Stjepana biskupa Njitre i Ivana Bredenscheida, profesora građanskog prava) i tužili Šibenčane u svezi s otokom i otočićima (*scopulis*, školjčićima) koje su Šibenčani bili okupirali. Nakon što su se suci savjetovali s banom Hrvatske i Dalmacije Nikolom od Szécsa, odlučili su da se problem prebaci izravno na kraljev sud jer Šibenčanima nije odgovarao datum koji je bio prethodno predložen.²⁷

Franjina bliskost s kraljevskim dvorom omogućila mu je da obnaša istaknute političke položaje i izvan grada Zadra. Tako je od prosinca 1358. preuzeo dužnost trogirskoga kneza na kojoj će ostati, uz manje prekide 1373., sve do svoje smrti.²⁸ Kao takav u kolovozu 1359. prima pismo od već spomenutih kraljevih poslanika u Dalmaciji, Stjepana, biskupa Njitre i Ivana Bredenscheida, u kojemu mu javljaju da su podijelili gradu kraljevske povlastice za prethodne zasluge.²⁹

Da je uistinu uživao visok ugled u očima kraljevskog dvora, vidi se iz podataka iz studenog 1360. povezanih s boravkom kraljice majke Elizabete u Zadru. Naime, početkom studenog 1360. pročulo se po dalmatinskim gradovima da će kralj sa svojom majkom doći u Dalmaciju. Stoga je trogirsko vijeće odlučilo u Zadar poslati kneza Franju Jurjevića i tri plemića (Andriju Grgurova, Donata Kažotića i Petra Josipovog) da pozdrave kraljicu majku i velikaše iz njezine pratnje. Naime kralj Ludovik u Dalmaciju je poslao svoju majku sa svrhom preuređenja državnih odnosa u Hrvatskoj i Dalmaciji te utvrđivanja kraljevskih prava. Kraljičin boravak u Zadru bio je iznenada prekinut smrću Ludovikova nećaka, hercega Ivana.³⁰ Stoga je trogirsko vijeće u prosincu 1360. odlučilo da se knez osobno uputi kralju u Ugarsku kako bi ishodio od njega bolju odluku od one koju je izreklo kraljevsko povjerenstvo o trogirskim poslovima.³¹ Po svemu sudeći, Franjo je pratio kraljicu majku na njezinu povratku u Ugarsku, gdje je usput trebao pokušati utjecati na spomenutu odluku.

²⁷ CD 12, dok. 438, str. 584-565. O sporu vidi više u: Dane Gruber, Dalmacija za Ludovika I (1358-1382) I. dio (1358-1367), *Rad Jugoslavenske akademije znanost i umjetnosti*, knj. 166, Zagreb, 1906., str. 215; Damir Karbić, Defining the position of Croatia during the restoration of royal power (1345-1361). An outline u: B. Nagy i M. Sebök, ... *The Man of Many Devices, Who Wandered Full Many Ways ... Festschrift in Honor of János M. Bak*, Budimpešta, 1999., str. 520-526.

²⁸ CD 12, dok. 404, str. 528-530. O Trogiru u to doba vidi više u: Nada Klaić, *Javni život grada i njegovih ljudi*, Trogir u srednjem vijeku, knj. 2., sv. 1, Trogir, 1985., str. 305-316.

²⁹ CD 12, dok. 443, str. 589-592.

³⁰ Dane Gruber, Dalmacija za Ludovika I (1358-1382) I. dio (1358-1367), *Rad Jugoslavenske akademije znanost i umjetnosti*, knj. 168, Zagreb, 1907., str. 195-197; Vjekoslav Klaić, Hrvatski hercezi i bani, *Rad Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti*, knj. 142, Zagreb, 1900., str. 145-147; Karbić, Defining the position of Croatia, str. 525.

³¹ Franjo Rački, Notae Ioannis Lucii, *Starine JAZU*, knj. 13, Zagreb, 1881., str. 234; Gruber, Dalmacija za Ludovika I, knj. 168, str. 198.

Kao trogirski knez također je pokušao riješiti sva tekuća pitanja koja bi se pojavila u gradu. Tako se 1365. izabire po njegovu nalogu u Velikom vijeću grada Trogira odbor od 12 osoba koji je trebao ispitati bratstva i društva koja su se bila pojavila u gradu i prema potrebi ih preustrojiti.³² Godine 1369. zajedno s gradskim vijećem donosi odredbe za doček kralja. On je trebao odlučiti kako će se spomenuti doček organizirati.³³

Jedan od problema koje Franjo pokušava riješiti je i odnos između trogirске komune i kraljevskih Vlaha.³⁴ Naime, u doba dok su dalmatinski gradovi bili pod mletačkom vlašću, Vlasi se nisu usuđivali zalaziti na njihov teritorij. No, uspostavom kraljevske vlasti i privolom bana, Vlasi počinju prodirati u teritorije dalmatinskih gradova. Stoga su pojedini gradovi prilikom predaje grada u kraljevske ruke zahtijevali da se u uvjetima predaje istakne da Vlasi ne smiju zalaziti u njihove teritorije. Trogirani to nisu utvrdili u svojim uvjetima mira pa su stoga Vlasi zalazili na njihove teritorije i pravili štete na pašnjacima, vinogradima i poljima. Trogirani su taj problem pokušali riješiti te su u siječnju 1361. poslali u Zadar svog poslanika da zajedno s trogirskim knezom, koji se tada nalazio u Zadru kod kraljevskih poslanika, otiđe do bana Nikole od Szécsa te da se potuže na Vlahe.³⁵ No, problemi s Vlasima nastavljeni su sljedećih godina što je razvidno iz dokumenta iz 1375. godine kojim su Trogirani povjerali svome knezu Franji, sucima i odboru od osam plemića da vijećaju s hercegom Karlom Dračkim o tome kako da se Vlasi odstrane s trogirskog područja.³⁶

Dužnost trogirskoga kneza Franjo je obavljao u dva mandata. Prvi mandat trajao je dvanaest godina (1358.–1370.). Trogirani su bili vrlo zadovoljni njegovim djelovanjem što je razvidno iz podatka iz veljače 1370., kad šalju na kraljevski dvor u Budim poslanika s molbom da im potvrdi njegov ponovni izbor za kneza u idućih deset godina.³⁷ Kralj ga je očito potvrdio, jer se na istom položaju spominje do ožujka 1373.³⁸

Jedini prekid na mjestu trogirskog kneza nastupa u ožujku 1373. kada ga kralj zbog rata s Mlečanima povlači u Zadar i postavlja na mjesto zapovjednika svoje vojske. Franjo tu dužnost smjesta preuzima, o čemu svjedoči podatak da samo pet dana kasnije, 31. ožujka 1373., zajedno s hercegom Karlom Dračkim, piše prizivnom sucu u Dalmaciji Galeazzu de Surdisu iz Piacenze da se iz komunalnih dobara pobrine za godišnju plaću zadarskoga kneza i generalnog vikara Dalmacije i Hrvatske Rafaela de Surdisa iz Piacenze.³⁹

³² CD 13, dok. 322, str. 444-445. O bratovštinama u srednjovjekovnim dalmatinskim gradovima vidi više u radu Irene Benyovsky, *Bratovštine u srednjovjekovnim dalmatinskim gradovima*, *Croatica Christiana periodica*, god. XXII, br. 41, Zagreb, 1998., str. 137-160.

³³ CD 14, dok. 160, str. 224-225.

³⁴ O kraljevskim Vlasima vidi opširnije u: N. Klaić, *Povijest Hrvata*, str. 607-610.

³⁵ Rački, *Notae Ioannis Lucii*, str. 235; Gruber, *Dalmacija za Ludovika I*, knj. 168, str. 207-209.

³⁶ CD 15, dok. 120, str. 161.

³⁷ Rački, *Notae Ioannis Lucii*, str. 238.; CD 14, dok. 170, str. 235.

³⁸ CD 14, dok. 380, str. 504.

³⁹ Rački, *Notae Ioannis Lucii*, str. 240.; CD 14, dok. 384, str. 508.

No, odlazak iz Trogira nije značio prekid s gradom. Naime, za njegove odsutnosti na mjesto trogirskoga kneza kralj postavlja njegova sina Pavla koji je također bio kraljev *familiaris*.⁴⁰ Da je Franjo unatoč novoj dužnosti i nadalje vodio brigu o stanju u Trogiru, vidi se i iz njegova posredovanja u hercega Karla za rješavanje trogirskih sudskih sporova. U svibnju 1373. Franjo obavještava hercega Karla Dračkog o slučaju gospođe Vladislave, supruge Lehovca iz Bosne, "pobunjenika i heretika", i njezinu sporu o nekim dobrima u Trogiru, pa mu herceg povjerava da to riješi zajedno s Galeazzom de Surdisom, tim više što je već i prije bio zadužen za spomenuti slučaj od zadarskog kneza Rafaela de Surdisa.⁴¹

Franjina odsutnost s mjesta trogirskoga kneza bila je samo privremena jer on već u studenom 1374. ponovo obnaša tu dužnost, čineći to sve do smrti.

Da je sve do smrti bio vjeran kraljevskom dvoru, svjedoči i dokument iz srpnja 1377. u kojemu kraljica Elizabeta Kotromanić piše svojim "najvjernijim Zadranima" Franji Jurjeviću, Mateju Matafaru, Pavlu Jurjeviću, Grguru Civaleliju i Franji Zadulinu da se pobrinu kako bi se što prije napravila srebrena škrinja⁴² za čuvanje tijela sv. Šimuna te oni angažiraju zlatara Franju iz Milana da je načini.⁴³

O dobroj suradnji trogirskoga kneza i Crkve svjedoči niz dokumenata. Tako 1359. godine posreduje u sporu⁴⁴ koji se vodio između trogirskoga Kaptola i biskupa Bartolomeja zbog izopćenja kanonika Ivana Kastrafocija.⁴⁵ Iste godine posuđuje Grguru, opatu samostana sv. Kuzme i Damjana, 100 dukata za plaćanje kolekte papinskom legatu i za troškove parnice o vlasništvu otoka Žirja.⁴⁶ Iz dokumenata iz 1374. godine razvidno je kako je biskup Nikola Kažotić oporučno ostavio Franji novac da završi izgradnju dominikanske crkve sv. Dominika u prigradu (*burgus*). Knez je za posuđeni novac nabavio kamen, vapno, drvo i platio majstore, pa je sakupljač papinskih prihoda došao u Trogir kako bi utvrdio u ime papinske blagajne u što je utrošen novac; potvrdio je da je to savjesno obavljeno i primio od Franje preostalih 25 dukata.⁴⁷

Iz Franjina privatnog života poznato je da je imao tri supruge – Florelu, Peruču i Jelenu, te troje djece – kćeri Kolicu i Tomazinu te sina Pavla. Nažalost, o prvim dvjema suprugama nemamo sačuvanih podataka, a za treću suprugu je poznato da je poslije smrti svog supruga ušla kao udovica u samostan svetog Nikole u kojemu je ostala sve do smrti. Također je znano da u studenom 1377. Jelena Franjinu sinu Pavlu daje u zakup

⁴⁰ CD 14, dok. 380, str. 504.

⁴¹ CD 14, dok. 398, str. 519-520.

⁴² O škrinji sv. Šimuna i njezinoj izradi vidi opširnije u : Ivo Petricioli, *Škrinja sv. Šimuna u Zadru, Zagreb-Opatija*, 1983. (i tamo navedenu bibliografiju).

⁴³ CD 15, dok. 210, str. 296.

⁴⁴ O sporu vidi opširnije u: Gruber, *Dalmacija za Ludovika I*, knj. 168, str. 203-207.

⁴⁵ CD 12, dok. 438, str. 584-585.

⁴⁶ CD 12, dok. 434, str. 577-579.

⁴⁷ CD 15, dok. 70, str. 92-93.

pola sela Visočane i vinograd koji se nalazio u Zadru, a Pavao joj obećaje godišnje dati 30 modija vina i 100 florena koje obećaje plaćati u dva roka.⁴⁸ U istom mjesecu 1378. ona sastavlja svoju oporuku.⁴⁹

O Franjinu sinu Pavlu sačuvani su konkretniji i podrobniji podaci. On je, kao i otac, iskazivao vjernost kraljevskoj kući te obnašao mnoge važne političke službe u zadarskoj gradskoj upravi ali i izvan nje. Stoga ću u ovom radu dati samo kratak sažetak o njegovu životnom putu i djelovanju jer Pavao, kao i njegov otac, zaslužuje poseban rad koji namjeravam napisati. Pavao se prvi put spominje u izvorima 1360. godine kao zamjenik (*locumtenens*) trogirskoga kneza,⁵⁰ svog oca, a na toj dužnosti ga i mijenja 1373.-1374. kad Franjo zbog rata biva povučen s kneštva.⁵¹ Osim toga, obnašao je i dužnost rapskog (1377.-1378.),⁵² šibenskog (1383.)⁵³ i paškog (1404.)⁵⁴ kneza. Zadarsko vijeće ga je 1380. izabralo kao zadarskog izaslanika pri sklapanju Torinskog mira (8.8.1381.) između kralja Ludovika i Mlečana. U kolovozu 1381. Mlečani su se Pavlu, kao kraljevu izaslaniku, obvezali predati grad Kotor, što se i dogodilo u rujnu iste godine.⁵⁵ Godine 1393. Pavao je kao zastupnik krčke kneginje Ane, supruge Ivana Frankapana pregovarao s mletačkim duždom u svezi s gradom Rašporom.⁵⁶ Situacija za Pavla se znatno pogoršava uspostavljanjem vlasti kralja Ladislava Napuljskog u Zadru. U prosincu 1402. bio je po naredbi Ladislavova namjesnika i kapetana Alojzija Aldemariska poslan u Napulj. Godine 1409. prisegnuo je Mletačkoj Republici u ime zadarske komune,⁵⁷ a u rujnu 1411. je unatoč tome zajedno sa sinom zatočen u Ninu i potom interniran u Mletke. Iz Pavlova privatnog života poznato je da je bio u braku sa zadarskom plemkinjom Žuvicom, kćeri Damjana Zadulina s kojom je imao kćer Nikolotu. Žuvica je bila njegova druga supruga jer je osim Nikolote imao i dva sina, Jurja i Franju, koji su najvjerojatnije bili iz prvog braka.

Podaci o Franjinoj kćeri Tomazini su vrlo oskudni. Znano je da je bila u braku sa zadarskim plemićem Matejem Fanfonjom. U dokumentu iz 1396. spominje se kao udovica kad svome sinu Šimunu daje kuću u Zadru i neke posjede.⁵⁸ Druga Franjina kći Kolica bila je redovnica samostana sv. Nikole u Zadru. Ona se prvi put u izvorima spominje

⁴⁸ DAZd, SZB, Vannes Bernardi de Firmo, b. I, fasc. I/3, fol. 40-40'.

⁴⁹ Znanstvena knjižnica u Zadru, Zbirka rukopisa, Ms. 461 (Ferrante Guerrin, Regesti dell'Archivio notarile di Zara, sv. 1, notar Petrus Perençanus).

⁵⁰ Rački, Notae Ioannis Lucii, str. 234.

⁵¹ Vidi prije, posebice bilj. 40.

⁵² CD 15, dok. 256, str. 349-350; DAZd, SZB, VBF, b. I, fasc. I/3, fol. 40-40'.

⁵³ CD 16, dok. 273, str. 344-345.

⁵⁴ Ferdo Šišić, Ljetopis Pavla Pavlovića patricija zadarskoga, *Vjestnik Kr. hrvatsko-slavonskog-dalmatinskog zemaljskog arkiva*, gd. VI, Zagreb, 1904., str. 39

⁵⁵ Ljubić, Listine IV, dok. 243, str. 163-166 i dok. 244, str. 166-169.

⁵⁶ Ljubić, Listine IV, dok. 458, str. 320-323.

⁵⁷ Ljubić, Listine VI, dok. 9, str. 11-12.

⁵⁸ CD 18, dok. 62, str. 78-81.

1377. u oporuci svog oca. U izvorima iz listopada 1391. spominje se kao izvršiteljica oporuke gospođe Tomazine, kćeri pok. Mateja Jurjevića koja joj oporučno ostavlja 10 libara malih.⁵⁹ Također 1399. spominje se u oporuci Žuvice, supruge Pavla Jurjevića koja joj oporučno ostavlja 100 libara malih.⁶⁰ U travnju 1404. izabrana je za predstojnicu samostana sv. Nikole.⁶¹

* * *

Jedan od važnih izvora za proučavanje životopisa Franje Jurjevića i njegove obitelji, ali i ondašnjih općih društvenih odnosa, jest oporuka kraljevskog viteza Franje Jurjevića koja nije sačuvana u originalu nego u prijepisu koji se nalazi u Ostavštini Ivana Lučića – Luciusa. Sama Lučićeva ostavština je pohranjena u Kaptolskom arhivu u Splitu, a prijepis Franjine oporuke nalazi se pod signaturom sv. 540, Scr. B, folije 117-123'. Rukopisni prijepis te ostavštine izradili su, pod vodstvom dr. Mihe Barade, don Mato Hailo i dr. Marin Bego početkom pedesetih godina 20. stoljeća, a čuva se u arhivu Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti. Oporuka se nalazi u 6. sv. na stranicama 88-100. Ovaj rad izrađen je na temelju potonjega rukopisnog prijepisa.

Oporuka je sastavljena 30. listopada 1377. u kneževoj palači u Trogiru u nazočnosti dvojice svjedoka – ser Petra Josipovog i Petra Mikacijeva. Za izvršitelje oporuke postavljeni su Franjin sin Pavao, brat Juraj i Krševan Civaleli za kojeg nije moguće utvrditi je li, i u kakvoj, rodbinskoj vezi s njima. Oporuku je napisao trogirski notar Vannes Bernardi de Firmo, a kao egzaminator spominje se Bive Grgurov. Oporuka je otvorena nakon Franjine smrti, na zahtjev njegove žene Jelene, 5. studenog 1377.

Diplomatički gledano, oporuka sadrži sve uobičajene formule koje nalazimo u oporukama koje su sastavljali ostali dalmatinski bilježnici u drugoj polovini 14. st.

Na početku oporuke Franjo navodi razloge koji su uvjetovali njegovu odluku da sastavi oporuku. Iako tjelesno i duševno zdrav, zbog "nesigurnosti ovoga svijeta" i nepoznanice o trenutku u kojemu će ga zateći smrt, odlučuje pravno regulirati raspodjelu svoje imovine. Ono što je vrlo zanimljivo i što se nameće čitatelju oporuke na samom početku jest činjenica što kaže da je tjelesno i duševno zdrav, a samo šest dana nakon sastavljanja oporuke umire. Pretpostavka je da je najvjerojatnije preminuo od neke iznenadne bolesti.

Franjo je, kao i ostali oporučitelji toga doba, svojom oporukom obdario različite crkvene ustanove u Zadru ali i izvan njega. Iz oporuke se vidi njegova izrazita povezanost s franjevačkim redom. Kao prvo, očituje se i u samom imenu jer je Franjo prvi član od cijele obitelji koji je nosio to ime. Nadalje, njegova prva oporučna odredba odnosi se na crkvu sv. Franje u Zadru kojoj ostavlja 50 libara malih za djelovanje i popravak samostana. Franjevcima spomenute crkve ostavlja 25 libara malih za mise koje će se služiti za

⁵⁹ DAZd, SZB, Articucius de Rivignano, b. 5, fasc. 3, fol. 87-87'.

⁶⁰ DAZd, SZB, Vannes Bernardi de Firmo, b. 2, fasc. 1/1, fol. 20'-21.

⁶¹ Šišić, Ljetopis Pavla Pavlovića, str. 38

pokojnikovu dušu. Crkvu sv. Franje je izabrao i kao mjesto svoga posljednjeg počivališta.

Oporukom također određuje da se izabere svećenik koji je trebao tri puta tjedno u sljedećih pet godina slaviti misu na oltaru svetog Ludovika. Crkvi sv. Franje također ostavlja godišnje, u idućih pet godina, šest stara ulja za jednu lampicu koja se trebala paliti na oltaru sv. Ludovika. Spomenuti oltar sv. Ludovika najvjerojatnije su dali sagraditi oni sami jer se ispod njega nalazio i grob Franjina oca Pavla. Tu činjenicu bi mogao potvrditi i podatak iz oporuke u kojoj za spomenuti oltar kaže da je to oltar samog oporučitelja (*altare dicti testatoris*). Posebice je zanimljiva činjenica da je sv. Ludovik bio anžuvinski svetac što bi doista potvrđivalo činjenicu njihove velike povezanosti s kraljevskom kućom. Naime, sv. Ludovik bio je sin Karla II. Hromog i stric Karla Roberta, tj. prastric kralja Ludovika po kome je i sam kralj dobio ime.⁶²

Osim što je obdario franjevce u Zadru, Franjo oporukom obdaruje i franjevce bosanske provincije (posebice sinjski samostan) kojima ostavlja 60 libara malih za kupnju odjeće, koja će se obaviti prema odredbi vikara bosanske vikarije ili gvardijana cetinskog samostana spomenutog reda.

Određenu količinu novaca Franjo oporučno ostavlja redovnicima pojedinih drugih samostana zauzvrat tražeći da redovnici održe određeni broj misa za njegovu dušu. Tako dominikancima crkve sv. Platona u Zadru ostavlja 25 libara malih, a benediktincima samostana sv. Krševana u Zadru 15 libara malih.

Određenu količinu novaca ostavlja i redovnicama raznih samostana, tražeći od njih da čitaju psaltir za pokojnikovu dušu. Klarisama samostana crkve sv. Nikole u Zadru ostavlja 10 malih solida, a benediktinkama samostana sv. Marije i sv. Dimitrija u Zadru ostavlja istu količinu novca.

U oporukama dalmatinskih gradova od druge polovine 13. stoljeća karakteristična je bila pojava da se određena količina novaca oporučno ostavljala za oprost grijeha i loših djela počinjenih tijekom oporučiteljeva života. Tako i Franjo za oprost svojih grijeha (*pro male ablatis incertis*) ostavlja 110 libara malih.

Osim za svoju dušu, Franjo ostavlja određenu količinu novca i za duše svojih najbližih. Prisjećanje predaka ili članova obitelji zapravo je bila obveza oporučitelja, jer će se jednom u budućnosti i njega prisjetiti neki od njegovih potomaka. Tako za dušu pokojne supruge Florele ostavlja 150 libara malih, i to za ono što nije učinio, a što je spomenuta Florela usmeno od njega sama tražila.

Oporučnoj zakladi pokojne Dobre, majke njegove pokojne supruge Peruče, ostavlja 20 dukata zbog njezinih dobara koja su ostala u njegovu vlasništvu. Franjo je također prema nekom ugovoru imao obvezu platiti 200 dukata Dobri, stoga njezinoj zakladi ostavlja spomenutu količinu novaca koja se trebala platiti od žitarica koje su se nalazile kod nekog Stanče Verine.

⁶² O svetom Ludoviku vidi više u *Leksikon ikonografije, liturgike i simbolike zapadnog kršćanstva*, Zagreb, 1979., str. 338.

Zatim slijede legati redovnicama pojedinih samostana. Svojoj kćeri Kolici, redovnici samostana sv. Nikole ostavlja 5 libara malih na godinu. Rođakinji Katarini, kćeri brata Jurja i redovnici samostana sv. Nikole, ostavlja 40 solida malih na godinu, a Magdaleni, kćerki Vita Zadulina i redovnici samostana sv. Marije ostavlja 3 libre malih na godinu.

U oporukama je česta bila i pojava zahtjeva o odlasku na hodočašće drugih osoba u oporučiteljevo ime. Tako Franjo zahtijeva od izvršitelja oporuke da pronađu čovjeka kojeg će u njegovo ime poslati na hodočašće u Rim, Monte Gargano i Bari, te na grob blaženog Augustina Kažotića u Luceri.

Osim novčanih priloga, Franjo oporučno ostavlja i svoje posjede. Franjini posjedi nalazili su se u selima Visočane, Smoković i Krbaclu, ⁶³ a zajedno s bratom posjedavao je više čestica obrađene i neobrađene zemlje i vinograda na Koprancu. ⁶⁴ Od tih posjeda svojoj supruzi Jeleni oporučno ostavlja na doživotno uživanje spomenuto selo Visočane, koje mu je kralj darovao, sa svim kupljenim zemljištima od Franje Zadulina, kneza Butka Šubića Bribirskog i njegove braće, ⁶⁵ kao i selo Smoković koje se nalazilo u zadarskom distriktu. Također nalaže da se kraljev privilegij o spomenutom posjedu sela Visočane, koji se nalazio u rukama Franjine kćeri Kolice, redovnice samostana sv. Nikole, preda i prepíše njegovoj supruzi Jeleni onoliko puta koliko bude potrebno za obranu prava na spomenuto selo.

Jeleni ostavlja sav nakit, tkaninu i pokućstvo te sve ostale pokretnine koje su se nalazile u njezinim rukama i sve ostale za koje se utvrdi da se nalaze u Trogiru. Sa spomenutim stvarima ona je mogla raspolagati po vlastitoj volji. Isto tako nalaže da Franjina supruga može zatražiti od njegovih dužnika sav novac koji im je posudio. Kako bi joj omogućio dostojanstven život, Franjo nalaže svojiim izvršiteljima da joj se od njegove imovine isplaćuje godišnje 20 dukata za najam kuće za stanovanje, i to sve do njezine smrti, osim u slučaju da se preuda. Također nalaže da može posjedovati i uživati vinograd s lozom sorte ribola koji se nalazio u blizini Zadra.

Glavnim nasljednikom (*heres universalis*) imenovan je njegov sin Pavao, kojemu je pripala sva ostala pokretna i nepokretna imovina. Njemu je bilo naloženo da niti iz bilo kojeg razloga ne uznemiruje gospođu Jelenu u onim stvarima koje su bile navedene u oporuci i izvan nje. U slučaju ako bi Pavao postupio protivno odredbama oporuke, Franjo je naložio da Jelena povrh svega navedenog može sve do svoje smrti uživati i oporučiteljevu kuću koja se nalazila u Zadru.

Sljedeća oporučna odredba odnosi se na njegove familijare i služavke. Oporučitelj je naložio da se za njihovu plaću i naknadu postupi prema odredbi koju donese sama gospođa Jelena, kojoj je trebalo biti iskazano potpuno povjerenje. Svom familijaru Ostoji ostavlja konja kojeg je Petar Mikacijev kupio na njegov zahtjev te ogrtač plave boje.

⁶³ DAZd, SZB, Petrus Perençanus, b. I, fasc. 9, fol. 15-15' i 19-19'.

⁶⁴ CD 14, doc. 299, str. 404-408.

⁶⁵ Budući da je u Lucićevu prijepisu ispušteno ime njihova oca, ne može se utvrditi radi li se o članovima obitelji Ugrinića ili Markovića.

Franjina povezanost sa Senjom vidljiva je i iz oporuke. Naime, njegov otac Pavao usmeno mu je naložio da se baštinicima pokojnog suca Gvida, sina pokojnog podknežina (*vicecomes*) Raduča ostavi 300 dukata, i to na taj način da Franjo plati polovinu, a drugu polovinu njegov brat Juraj. Spomenute osobe bile su članovi ugledne senjske obitelji. Raduč se u izvorima prvi put spominje 1292. kad je obavljao dužnost gradskog suca.⁶⁶ Godine 1302.,⁶⁷ 1306.⁶⁸ i 1312.⁶⁹ u izvorima se spominje kao podknežin. Njegova su tri sina Filip, Gvido i Jakov također obavljali istaknute službe u gradu. Gvido se u izvorima prvi put spominje 1338.⁷⁰ Važnost Radučeve obitelji razvidna je i iz podataka iz Senjskog statuta iz 1388. koji određuje da je jedan od tri egzaminatora morao biti biran iz redova spomenute obitelji.

Nadalje, Franjo je želio da se od njegova imetka namire svi oni dugovi koji su bili učinjeni prije Velikog rata te da se postupi po odredbi koja je trebala biti donesena od strane njegova brata Jurja, i to tako da on namiri polovinu duga, a drugu polovinu trebao je namiriti sam Juraj.

Franjo je oporučno odredio da se od njegova imetka izdvoji 30 dukata za popravak neke kuće koja je bila navedena u oporuci pokojnog biskupa Nikole.⁷¹ Međutim, u sačuvanoj oporuci samog biskupa⁷² dotična kuća se ne spominje nego se navodi više kuća koje je biskup posjedovao. Pretpostavka je da se radi o biskupovoj rodnoj kući, a vjerojatno je biskup usmeno odredio što Franjo treba u vezi s njom obaviti.

Nadalje, želio je da se od zakupa dućana koji se nalazio nasuprot njegovoj kući svake godine prema običaju organiziraju dva svečana ručka za franjevce zadarskog samostana te da im se od spomenutog zakupa kupi šest stara ulja, i to za duše njegovih pokojnih roditelja.

Posljednja Franjina oporučna odredba odnosi se na oltar sv. Pavla smješten u crkvi sv. Petra Starog za koji određuje da se godišnje od zakupa dućana kupi šest stara ulja za paljenje lampica za duše njegovih pokojnih roditelja, i to samo onoliko koliko je bilo navedeno u oporuci njegova oca.

Vrlo zanimljiva činjenica je da Franjo u oporuci ne ostavlja određenu količinu novaca "Kristovim siromasima", što je bilo uobičajeno za gotovo sve oporuke sastavljene u drugoj polovini 14. stoljeća.

⁶⁶ CD 7, dok. 68, str. 80-82.

⁶⁷ Listine I, dok. 301, str. 199

⁶⁸ CD 8, dok. 104, str. 115-116.

⁶⁹ CD 8, dok. 206, str. 314-315.

⁷⁰ CD 10, dok. 272, str. 363-367.

⁷¹ Nikola Kažotić član je stare i ugledne trogirске patricijske obitelji. Na biskupskoj časti naslijedio je Bartolomeja iz Vallismontane 1362. godine. O njegovu biskupovanju se malo pisalo. Više o biskupu vidi: Zoran Ladić, Prilog životopisu trogirskog biskupa Nikole Kažotića (1362.-1371.), *Croatica Christiana periodica*, god. XXIV, br. 45, Zagreb, 2000., str. 1-20.

⁷² Marija Karbić-Zoran Ladić, Oporuke stanovnika grada Trogira u arhivu HAZU, *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru*, sv. 43, Zadar, 2001., dok. 50, str. 204-208.

Prilog

Prijepis oporuke Franje Jurjevića, kraljevog viteza i trogirskog kneza

Ostavoština I. Lučića-Luciusa, AHAZU, sv. VI, 88-100, KASp, sv. 540, scr. B, fol. 117-123'

In margine: 1377 – penultimo Octubris

Testamentum Francisci de Georgiis de Iadra, regii militis, de eius mandato comitis Traguriensis (str. 88)

Ex notis cancellariae

In Christi nomine. Amen. Anno natiuitatis eiusdem 1377, indictione 15, regnante domino nostro domino Ludouico, Dei gratia serenissimo rege Hungariae,⁷³ Poloniae, Dalmatiae etc. et temporibus quidem venerabilis patris domini Grisogoni, Dei et apostolice sedis gratia episcopi Traguriensis et egregii et potentis viri domini Francisci de Georgiis de Iadra, regii militis et de eius mandato honorabilis comitis eiusdem ciuitatis Traguriensis suorumque iudicum, nobilium virorum dominorum Duymi Martini, Ziye (!) Josephi, Sore Marci et Biue Gregorii, die penultimo mensis Octubris.

Cum egregius et sapiens regius miles dominus Franciscus de Georgiis, comes predictus, suum condiderit testamentum clausum et tribus diuersis sigillis sigillatum confectum in ciuitate Traguriensi in palatio comitatus in camera magna dicti palatii, presentibus ser Petro Joseph et ser Petro Micatii, ciuibus Traguriensibus, testibus uocatis et rogatis et ser Biue Gregorii, examinatore, et scriptum manum mei Vannis notarii infrascripti sub predictis millesimo anno, indictione, mense et die quod post eius mortem aperiri uoluit et mandauit ac publicari per me dictum notarium seu alium iuratum notarium comunis Traguriensis secundum consuetudinem et formam [statuti] ciuitatis Traguriensis. Ideo post mortem dicti testatoris ad requisitionem et instantiam egregiae domine domine Elene quondam sue consortis, ante presentiam⁷⁴ dominorum iudicum predictorum et in presentia testium et examinatore superius nominati, sub predictis millesimo anno, indictione et die (**str. 89**) quinto mensis Nouembris apertum fuit ipsum testamentum ut supra clausum atque de uerbo ad uerbum integraliter lectum per me supradictum notarium. Cuius testamenti tenor per omnia talis est:

In Christi nomine. Amen. Cum deceat hominem sane mentis sue disponere ultime uoluntatis arbitrium per quod uere presumitur ipsum meditatam fuisse presentia, prouidisse futura et preteritorum memoriam habuisse, hinc est quod egregius, sapiens et potens regius miles dominus Franciscus de Georgiis de Iadra, comes ciuitatis Traguriensis, sanus mente, sensu et intellectu ac corpore gratia domini nostri Iesu Christi, considerans nil certius esse morte et nil esse incertius hora mortis, timens mortis periculum cuius amarissimum aculeum mortales omnes gustare necesse est, nolens intestatus decedere uolensque post presentis uitae cursum ipsius anime salubriter prouidere et inter

⁷³ U tekstu se nedosljedno naizmjenice koriste diftonzi i jednostavno e.

⁷⁴ Početak folije 117'.

posteris omnem de bonis suis tollere et decidere materiam questionis presens suum nuncupatum testamentum, quod a iure dicitur sine scriptis, in hunc modum facere procuravit.

In primis reliquit ecclesiae Sancti Francisci ordinis minorum loci Iadrensis pro laborerio ipsius ecclesie seu reparatione domorum ipsius loci prout melius uidebitur⁷⁵ suis commissariis infrascriptis pro anima ipsius testatoris libras 50 paruorum distribuendas per dictos commissarios, apud quam ecclesiam sibi ellegit sepulturam.

(str. 90)

Item reliquit fratribus dicti loci pro missis dicendis pro anima ipsius testatoris libras 25 paruorum.

Item reliquit fratribus predicatoribus ecclesie Sancti Platonis de Iadra pro missis dicendis pro anima ipsius testatoris libras 25 paruorum.

Item reliquit monacis monasterii Sancti Grisogoni de Iadra pro missis dicendis pro anima dicti testatoris libras 15 paruorum.

Item reliquit cuilibet moniali monasterii ecclesie Sancti Nicolai ordinis Sanctae Clare de Iadra solidos X paruorum ad causam, quod quelibet ipsarum monialium teneatur perlegere psalterium pro anima ipsius testatoris.

Item reliquit cuilibet moniali monasterii Sancte Marie de Iadra solidos X paruorum pro qualibet ad tantum, quod quelibet ipsarum perlegere psalterium teneatur pro anima ipsius testatoris.

Item reliquit monialibus Sancti Dimitri de Iadra pro qualibet ipsarum solidos X paruorum ad tantum, quod quelibet ipsarum perlegere teneatur psalterium pro anima ipsius testatoris.

Item reliquit fratribus minoribus prouincie Bosne libras 60 paruorum distribuendas per suos commissarios pro uestimentis ipsorum fratrum prout ordinauerit vicarius Bosne seu quardianus (!) Ceptinae (!) dicti ordinis.

Item reliquit, uoluit et mandauit dictus testator, quod sui commissarii infrascripti conuenire⁷⁶ debeant cum aliis ex fratribus minoribus dicti loci prout ipsis commissariis melius uidebitur, **(str. 91)** quod talis frater qui per quinque annos continuos celebrare debeat missam tribus uicibus in hebdomada super altare sito in dicta ecclesia sub uocabulo Sancti Ludouici subtus quod altare fabricata extitit sepultura patris ipsius testatoris et in qua sepultura idem testator mandauit sepeliri debere et hoc pro anima ipsius testatoris.

Item reliquit pro male ablatis incertis libras C et X paruorum distribuendos (!) per dictos suos commissarios prout ipsis melius uidebitur.

Item reliquit pro anima quondam domine Florelle, uxoris ipsius testatoris, libras 150 paruorum distribuendis (!) per dictos commissarios prout ipsis melius uidebitur et hoc pro eo quod dictus testator non adimpleuit illud quod dicta Florella ipsi testatori oretenus ordinauit.

⁷⁵ Početak fol. 118.

⁷⁶ Početak fol. 118'.

Item reliquit comissarie quondam domine Dobre, matris quondam domine Peruse, uxoris dicti testatoris, ducatos in auro 20 et hoc pro certis rebus quae remanserunt penes ipsum testatorem de bonis dicte quondam domine Dobre.

Item reliquit sorori Colize, filie ipsius testatoris, moniali monasterii Sancti Nicolai de Iadra, annuatim de bonis dicti testatoris libras 5 paruorum pro anima ipsius testatoris.

Item reliquit sorori Catarine, filie ser Georgii fratris ipsius testatoris, moniali dicti monasterii, annuatim solidos 40 paruorum⁷⁷ (**str. 92**) pro anima ipsius testatoris.

Item reliquit sorori Maddalene (!), filie ser Viti de Zadulinis, moniali monasterii Sancte Marie de Iadra, annuatim libras 3 paruorum pro anima ipsius testatoris.

Item reliquit dictae ecclesiae Sancti Francisci de Iadra annuatim usque ad quinque annos continuos staria olei sex pro uno cesindile quod nocturno tempore comorari debeat ante altare dicti testatoris sub uocabulo Sancti Ludouici.

Item reliquit, uoluit et mandauit dictus testator quod post eius mortem conducere debeant dicti comissarii unum hominem ad exstensis (!) ipsius testatoris, qui homo sic conductus uisitare teneatur limina Beatorum Petri et Pauli de Vrbe ac corpus Beati Augustini de Nucerio (!) regni Apulie et monasterium Sancti Angeli ac corpus Beati Nicolai de Bario.

Item cum dictus testator fuerit et sit obligatus per duo publica documenta scripta manu magistri Bernardi notarii tunc iurati comunis Traguriensis per quod (!) instrumenta dictus testator confitetur se habuisse et integre recepisse a domina Elena, eius consorte, pro sua dote et dotis nomine ducatos auri 4620 cumque ipse testator in ratione dicte quantitatis pecunie receperit ab ipsa domina Elena quoddam publicum instrumentum per quod domina Bilze, uxor quondam domini Marini de Goze, tamquam procuratoris (!) dicti quondam ser Marini confitebatur dictum ser Marinum fuisse⁷⁸ (**str. 93**) debitorem dicte domine Elene in quantitate ducatorum auri 850, de quo instrumento dicta domina Elena dicto testatori fecerat cessionem per publicum instrumentum de ducatis 700 auri, ut ipsos dictus testator exigere posset contra dictum quondam ser Marinum et eius bona et quod dictus testator nichil exegit contra dictum ser Marinum, ideo reliquit, uoluit et mandauit idem testator, quod dictum instrumentum cessionis sit irritum, cassum et uanum et nullius ualoris et omne ius dicti instrumenti cessionis remaneat penes dictam dominam Elenam, sicut fuit ante dictam cessionem factam. Et quod de quantitate supradicta de eis domine Elene, uidelicet ducatorum 4620, detrahantur dicti ducati 700 et ipsi domine Elene de bonis dicti testatoris soluantur pro sua dote ducati 3920 de auro modo infrascripto. Et primo quod ipsi domine Elene dentur ducati in auro 2800, qui sunt penes ser Paulum Belini (!) de Spaletto et quod fiat ratio cum dicto ser Paulo et totum lucrum quod dictus dabit de dicta pecunia de parte tangente dictum testatorem uoluit et mandauit dictus testator, quod diuidatur in duas partes quarum una pars detur dicte domine

⁷⁷ Početak fol. 119.

⁷⁸ Početak fol. 119'.

Elene in ratione quantitatis dicte dotis et alia pars detur etiam dicte domine Elene non computando ipsam in partem sue dotis, sed titulo donationis quod ipsa domina Elena possit facere de ipsa parte pro suo libito uoluntatis tamquam de re sua propria. Ressiduum uero dotis⁷⁹ uoluit dictus testator quod post eius mortem sine mora soluatur ipsi domine Elene de bonis ipsius testatoris mobilibus et stabilibus taliter quod ipsa domina Elena omnino sit contenta usque ad quantitatem supradictorum 3920 ducatorum auri.

(str. 94)

Item quum dictus testator per publicum instrumentum fuerit obligatus dare quondam Dobre matri quondam domine Petrize predicte in quantitate ducatorum auri 200, ideo dictus testator reliquit commissarie dicte quondam domine Dobre ducatos in auro 200 persoluendos per dictos commissarios de blado ipsius testatoris, tam uidelicet frumenti quam ordeï, quod reperitur esse in manibus Stanze Verina, filii Stoichi, in villa Visozane, quam quidem uillam dominus noster rex donauit ipsi testatori, ad tantum, quod dictum instrumentum obligationis suis commissariis restituatur cassum et cancellatum seu incisum, seu fiat quietatio ad plenum de quantitate predicta.

Item reliquit, uoluit et mandauit dictus testator quod uilla predicta de Visozane cum omnibus territoriis emptis per ipsum testatorem seu per alios suo nomine qui sunt in dicta villa Visozane empta uidelicet a domino Francisco de Zadulinis de Iadra, a Butcho et fratribus suis, filiis quondam comitis de Briberio, et a ser Cossa de Begna sint et esse debeant domine Elene predicte sue consortis per⁸⁰ totum tempus quo ipsa uiuat et si per aliquam personam ipsi domine Elene questio aliqua moueretur de dicta uilla et territorio seu de fructibus et redditibus ipsius uille et territorii, allegando quod dictus testator hoc facere non potuit de consuetudine Hungaricali uel Croatorum seu cuiuscumque conditionis hominum, tunc et in tali casu dictus testator uoluit et mandauit quod loco dicte uille de (str. 95) Visozane detur ipsi domine Elene tota uilla ipsius testatoris de Smocouich, que est in districtu Iadre cum omnibus suis pertinentiis fructibus et redditibus. Quam quidem uillam de Smochouich ipsa domina Elena tenere debeat possessione et usufructu (!) per totum tempus uite sue, nec aliqua persona cuiuscumque status, sexus et conditionis existat, possit et ualeat ipsam dominam Elenam impedire uel modo aliquo molestare ad hoc, ut ipsa domina Elena honorifice habeat unde ducere uitam suam. Et si contingeret quod dicta domina Elena intraret religionem aliquam, uoluit dictus testator nichilominus et mandauit quod dictum relictum sit ratum et firmum in casu in quo sibi foret impedita dicta uilla de Visozane ad hoc ut ipsa domina Elena melius perficere ualeat et adimplere illud quod dictus testator asseruit se in secreto ordinasse eidem.

Item reliquit domine Elene predicte eius consorti iocalia omnia, perlas, argentum,⁸¹ drappos, massaricias et omnia alia mobilia bona, quae sunt in manibus ipsius domine Elene et que reperientur esse in Tragurio libere sine alicuius contradictione, quod ipsa

⁷⁹ Početak fol. 120.

⁸⁰ Početak fol. 120'.

⁸¹ Početak fol. 121.

Elena possit et ualeat ipsa omnia habere, tenere, possidere et usufructuare pro libitu uoluntatis ipsius domine Elene usque ad eius mortem et quod nemini rationem reddere teneatur nec in toto, nec in parte. Possit insuper dicta domina Elena dicta iocalia, perlas, argentum, drappos et alia mobilia bona superius nominata distribuere in uita sua et etiam post eius mortem cui et quibus sibi (**str. 96**) placuerit absque alicuius con[tra]di[c]tione et quod nullo tempore rationem reddere teneatur de administratione et distributione predictarum rerum et bonorum mobilium ad hoc ut ipsa domina Elena melius possit et ualeat adimplere uoluntatem ipsius testatoris in illis precipueque dictus testator eidem domine Elene asseruit in secreto oretenus comisisse et pariter ordinasse.

Item reliquit, uoluit et mandauit dictus testator quod dicta domina Elena possit et ualeat omnes denarios per ipsum aliis mutuatos petere, exigere et in se recipere et omnia et singula de ipsis denariis facere pro libitu uoluntatis ipsius domine Elene tamquam de re sua propria absque alicuius contradicione.

Item reliquit, uoluit et mandauit dictus⁸² testator quod per heredem et comissarios ipsius testatoris de bonis ipsius testatoris soluantur usque ad quantitatem ducatorum 20 de auro anno quolibet pro affictu domus habitationis ipsius domine Elene usque ad eius mortem quamdiu lectum obseruauerit uidualem ad hoc ut honorifice stare ualeat et morari.

Item reliquit, uoluit et mandauit idem testator quod dicta domina Elena quamdiu lectum obseruauerit uiduale usque ad eius mortem tenere debeat, possidere et usufructuare uineam ipsius testatoris de ribola positam prope Iadram cum omnibus pertinentiis suis et quod post eius mortem dicta uinea uenire debeat libere ad heredes et successores ipsius testatoris.

(**str. 97**)

In omnibus autem aliis suis bonis mobilibus et stabilibus, iuribus et actionibus ipsi testatori quoquomodo competentibus et competituris residuis a predictis in predicto testamento contenti (!) suum heredem uniuersalem instituit et fecit strenuum aule regie militem dominum Paulum eius filium ad tantum quod ipse dominus Paulus satisfacere teneatur et executioni mandare omnia et singula relictia in ipso testamento contenta prout in presenti testamento continetur.

Item reliquit, uoluit et mandauit dictus testator quod dictus dominus Paulus per se uel alium seu alios nullo modo, causa uel ingenio seu aliquo quesito colore possit et⁸³ ualeat dictam dominam Elenam turbare, molestare uel inquietare in et super relictis eidem domine Elene factis et in presenti testamento contentis. Et si contrafecerit seu contrafactum fuerit uoluit, reliquit et mandauit idem testator quod ipsa domina Elena ultra omnia relictia sibi facta tenere debeat, possidere et usufructuare domum ipsius testatoris in Iadra sitam usque ad mortem ipsius domine Elene, remanentibus nichilominus firmis

⁸² Početak fol. 121'.

⁸³ Početak fol. 122.

et ratis relictis omnibus ipsi domine Elene factis ut superius est expressum. Et ad satisfactionem et excutioni (!) mandandi (!) omnia et singula in presenti testamento contenta suos fideicomissarios et presentis testamenti executores instituit et fecit ser Georgium, fratrem ipsius testatoris et ser Grisogonum de Ziualelis de Iadra et dominum Paulum supradictum eius filium, dans et concedens (**str. 98**) dictus testator ipsis commissariis licentiam et liberam potestatem uendendi et alienandi de bonis ipsius testatoris usque ad plenam et integram satisfactionem relictorum in presenti testamento contentorum, uolens et mandans dictus testator quod ipsi commissarii per quampiam (!) cogi ad conficiendum inuentarium aligi de bonis dicti testatoris nec modo aliquo possit a dicta commissaria expelli. Uoluit insuper dictus testator quod si aliquis dictorum commissariorum decesserit antequam presens testamentum fuerit satisfactum, quod possit alium commissarium loco sui substituere.⁸⁴

Item uoluit, reliquit et mandauit dictus testator quod priuilegium donationis gratuite concessum per dominum nostrum regem ipsi testatori de villa Visozane quod priuilegium est penes ..., abbatissam monasterii Sancti Nicolai de Iadra, et sororem Colizam, filiam dicti testatoris, dari debeat et assignari domine Elene supradicte eius consorti tocians quotiens ipsi domine Elene fuerit necessarium pro defensione iurium dicte ville Visozane ac si ipse testator presentialiter esset.

Item reliquit, uoluit et mandauit idem testator quod de suis bonis satisfieri debeat familiaribus et seruitialibus dicti testatoris pro eorum salario et mercede secundum declarationem fiendam per dictam dominam Elenam eius consortem, uolens dictus testator quod ipsi domine Elene fides plena adhibeatur.

Item reliquit dari et solui heredibus iudicis Quidi (!), filii quondam vicecomitis Raduchi (**str. 99**) de Segna medietatem uidelicet de libris 300 paruorum, quas pater ipsius testatoris oretenus ordinauit ipsi testatori sibi persolui debere et aliam medietatem soluere tenetur ser Georgius, frater ipsius testatoris.

Item reliquit, uoluit et mandauit dictus testator quod de suis bonis satisfieri debeat heredibus ser Viti de Zadulinis de toto eo, quod ser Georgius frater ipsius testatoris in sua conscientia⁸⁵ dixerit dictum testatorem teneri usque ad quantitatem ducatorum in auro C.

Item reliquit et uoluit dictus testator quod de bonis suis satisfieri debeat pro quibusdam debitis factis ante magnam guerram secundum declarationem fiendam per ser Georgium supradictum eius fratrem. De quo quidem debito idem testator satisfacere tenetur pro medietate tantum et pro alia medietate ser Georgius supradictus.

Item reliquit, uoluit et mandauit quod de bonis ipsius testatoris dentur ducati 30 auri pro reparatione cuiusdam domus secundum quod continetur in testamento bone memorie quondam domini episcopi Nicolai.

⁸⁴ Početak fol. 122'.

⁸⁵ Početak fol. 123.

Et hanc asseruit idem testator esse suam ultimam uoluntatem, quam ualere uoluit iure testamenti seu iure codicillorum uel cuiuscumque alterius ultime uoluntatis quo melius de iure ualere posset et tenere.

Item reliquit Ostogio, familiari ipsius testatoris, equum pili bagii, quem equum Petrus Micatii emit uerbo ipsius testatoris ac etiam unum mantellum foderatum de stamicto lazuri coloris.

(str. 100)

Item reliquit et uoluit quod de affictu stationis qui est ex trauerso cale domus ipsius testatoris in Iadra singulis annis fiant duo prandia⁸⁶ seu aniuersaria secundum consuetudinem fratribus minoribus loci Iadrensis et hoc pro animabus patris et matris ipsius testatoris, ac etiam detur ipsi loco staria sex olei annuatim de dicto afictu.

Item reliquit altari sub uocabulo Sancti Pauli sito in ecclesia Sancti Petri Veteris de Iadra annuatim de affictu dicte stationis staria oleii sex pro animabus patris et matris dicti testatoris si et in quantum hoc reperiatur in testamento patris dicti testatoris et aliter non.

Prijepis oporuke ovdje završava, a slijedi nekoliko Lučićevih genealoških bilježaka na temelju podataka iz oporuke. (fol. 124/str. 100)

⁸⁶ Početak fol. 123'

Branka Grbavac

**A Contribution to the Biography of Francis Jurjević,
a Nobleman of Zadar and a Royal Knight**

Summary

In this article there is, based on both published and hitherto unpublished sources, presented the life and activity of the Zaratín nobleman Francis Jurjević, the most distinguished member of the noble Jurjević family, which earned great merit for the establishment and preservation of Angevine rule, in Zadar particularly, but also in other Dalmatian cities. In the first part of the article there are given biographical data on Francis, who, because of his fidelity to King Louis, received from the latter the title of a royal knight. Because of his merits, Francis held important posts not only within the communal administration of Zadar, but also outside the city. He was, thus, from 1358 until his death the count of Trogir.

An important source for the study of Francis' life is his last will, written in Trogir in 1377, which is the subject of the second part of the article. It is a valuable testimony to his character and the relationships that he established with persons belonging to both the ecclesiastical and the secular structures of medieval Zadar and Dalmatia, but also an important account of the cultural climate in the Late Middle Ages in general. The full text of Francis' will, now kept within the legacy of John Lučić-Lucius, is published as an appendix to the article.

Key words: Zadar, Trogir, the Middle Ages, political history, cultural history, Francis Jurjević